

Kusursuz Sahne ve Kostüm Tasarımlarının YarATICISI Fabià Puigserver¹

Fabià Puigserver, creador de escenografías y vestuarios impecables

Mukadder Yaycıođlu*

Özet

*“El Supremo” adıyla anılan Fabià Puigserver 200’den fazla tiyatro, opera, bale gösterisinin sahne ve kostüm tasarımlarını gerçekleştirmiş, kendine özgü yalın ve şiirsel bir sahne dili yaratmıştır. Tasarımcılığın yanısıra oyunculuk ve reji alanlarında da çalışmış, akademisyen olarak birçok sanatçının yetişmesini sağlamış onlara iyi bir sahne ve kostüm tasarımcısının herşeyden önce bir **Tiyatro Adamı** olması gerektiğini öğretmiştir. İspanyol tiyatrosuna en büyük katkısı, tiyatro binası ve tiyatro salonunun, sahne ve kostüm tasarımının sözel metin, oyunculuk, reji ve dramaturgi kadar önemli olduğu ve tiyatro sanatının bir bütün olarak görülmesi gerektiği anlayışını yerleştirmek olmuştur.*

Resumen

Fabià Puigserver, llamado “El Supremo”, creó escenografía y vestuario para más de 200 espectáculos de teatro, ópera y ballet. En todos ellos utilizó un lenguaje sencillo y poético. Trabajó como actor y director escénico en numerosas obras y como académico contribuyó a la formación de muchos artistas. Su aportación mayor al teatro español fue enseñar que ser un buen escenógrafo y diseñador de vestuario es posible si se es hombre de teatro. Introdujo en España un nuevo concepto de teatro de que el edificio teatral, el espacio escénico, la escenografía y el vestuario son tan importantes como el arte de actuación, dirección escénica y la dramaturgia.

Yıl 1938; İspanya İç Savaşı tüm şiddetiyle devam etmekte, Barcelona üzerine bombalar yağmaktadır. Sivil halk Barcelona dışında bir yerlere sığınma çabası içindedir. İşte Fabià Puigserver bu koşullar altında Olot yolu üzerinde dünyaya gelir. PSUC (Partit Socialista Unificat de Catalunya) üyesi olan babası Argeles toplama kampına gönderilir, ailenin diğer üyeleri İspanya’dan kaçmak, Fransa sınırını yürüyerek geçmek zorunda kalır. Ancak yolda büyük bir talihsizlik yaşanır. Figueras-Junqueras yolunda Fabia sarılı olduğu battaniyenin arasından kayarak yere düşer ancak aile onun yokluğunu uzunca bir süre sonra fark eder ve geriye dönerek şans eseri Fabia’yı bulur.

Puigserver ailesi Toulouse yakınlarında Montpezat’a yerleşinceye kadar köy köy, kasaba kasaba dolaşır. Bu arada II. Dünya Savaşı başlamış, Puigserver ailesi bir savaştan kaçarken kendini ikinci bir savaşın içinde bulmuştur. Fransa’nın Almanlar tarafından işgal edilmesi üzerine Puigserver ailesi sığınma hakkına sahip göçmen kimliğini de kaybeder ve savaş süresince Fransa’da saklanarak yaşamak zorunda kalır. Bu arada serbest bırakılan baba Puigserver Fransız gerillalarıyla Almanlara

*Öğretim Üyesi. Doç.Dr. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

¹ “Gerçekten Büyüye” başlığı altında *Art Decor* dergisinin Ekim 2002 sayısında (yayıncılar tarafından değişiklikler yapılarak) yayımlanan çalışmamızdan alınarak genişletilmiştir.

karşı savaşıır. Savaşın Alman ve İtalyanların yenilgisiyle sonuçlanması üzerine baba Puigserver Franco rejiminin çökeceğini düşünerek Fabià'yı Barcelona'ya gönderir. Aradan dört yıl geçer ancak Franco rejimi hala ayaktadır. Bunun üzerine Fabià Fransa'ya döner, öğrenimine Toulouse'da devam eder. O yıllarda Fabià'yı en fazla mutlu eden olay izlediği tiyatro ve opera gösterileridir. İlk izlediği opera *Parsifal* onu büyüler ve ayakkabı kutularından ilk sahne tasarımını yapar. Okulda Fransız klasikleriyle tanışır *El Cid* ve diğer oyunlardan pasajları kolaylıkla ezberler.

1951 yılında, Fransa-İspanya arasındaki diplomatik ilişkileri yeniden başlatan antlaşma imzalanır. Buna göre PCE'nin (*Partido Comunista de España*) Fransa toprakları içinde faaliyet göstermesi yasaklanır. Bunun üzerine PSUC'un Fransa'daki liderlerinden biri olan baba Puigserver tutuklanarak Cezayir'e gönderilir. Ancak bir süre sonra Varşova'ya gittiği haberi gelir. Polonya, Çekoslovakya, Macaristan ve Romanya gibi sosyalist ülkeler sürgündeki İspanyollara sığınma hakkı vermiştir. Bu haktan yararlanan Puigserver ailesi bu kez de Varşova yolunu tutar. Fabià, plastik sanatlar eğitimi veren bir lisede öğrenim gördükten sonra Varşova Güzel Sanatlar Akademisinde sahne tasarımı dalında uzmanlaşır. Sadowsky'nin yanında, *Teatr Dramatyczny*'de ilk deneyimlerini kazanır. Sadowsky'le birlikte *Ana Frank'ın Güncesi*'nin sahne tasarımını yapar.

1959 yılında sürgündeki İspanyolların ülkeye dönmesiyle ilgili affin çıkması üzerine yirmi bir yıl sonra Puigserver ailesi Barcelona'ya döner. Çevresindekiler Fabià'ya "*El polaco*" (Polonyalı) adını takarlar. Fabià, Polonya'da sahne tasarımı tarihi olarak okuduğu şeylerin İspanya'da canlı olarak karşısına çıkmasından, tarihi yeniden yaşadığı duygusuna kapılmaktan yakındır. O yıllarda Polonya'da tiyatro sanatı, daha önceki dönemlerde olduğu gibi, içinde bulunduğu tüm olumsuz koşullara karşın doludizgin yol almaktadır. İspanya'da ise tiyatro sanatı, 1950'li yıllarda kurulmaya başlanan bağımsız tiyatrolar dışında, İç Savaş ve sonrasında yaşanan uzun dikta dönemi ve uygulanan sansür nedeniyle en parlak dönemlerinden birini geride bırakmıştır.

Fabià, EADAG (Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual), ADB (Agrupació Dramàtica de Barcelona), GTI (Grup de Teatre Independent), ADG (L'Agrupació Dramàtica de Barcelona) gibi etkinliklerini Barcelona'da sürdüren bağımsız tiyatro guruplarıyla temasa geçer. 1961 yılında EADAG'da oyunculuk ve rejisörlük öğrenimine başlar, aynı okulda bir yandan sahne tasarımı dersleri verir, diğer yandan tasarımlar yapar, oyunculuğa başlar. Fabià kendine "tiyatro adamı" niteliğini kazandıracak yolda adım adım ilerler.

1970 yılından itibaren on iki yıl boyunca Barcelona'daki *Institute del Teatre*'de sahne tasarımı dersleri veren ve birçok sanatçının yetişmesine katkıda bulunan Puigserver uluslararası üne ve başarıya 1971 yılında, Lorca'nın yazdığı, Víctor García'nın yönettiği *Yerma*'nin sahne ve kostüm tasarımlarını ve 1972 yılında Aristofanes'in *Lisistrata*'sı için yaptığı sahne tasarımından sonra ulaşır. 1976 yılından itibaren rejisör olarak da çalışmaya başlar. Aynı yıl Lluís Pasqual, Pere Planella ve diğer İspanyol sanatçılarla birlikte *Teatre Lliure*'ün, 1986 yılında ise *Fundació Teatre Lliure-Teatre Públic de Barcelona*'nın kurucuları arasında yer alır, bunların tiyatro salonlarının tasarımlarını gerçekleştirir. Bu salonlarla ülkesine yeni bir tiyatro anlayışı ve estetiği getiren Puigserver'in adı İspanya'nın ve

özellikle de Katalunya'nın övünç kaynağı, yeni bir tiyatro anlayışı için yeni bir tiyatro olarak görülen *Teatre Lliure*'le özdeşleşir.

Puigserver'in gerçekleştirdiği sahne tasarımlarını J. Abellán dört sınıfta toplar. Bunlar, *Teatre Lliure* kurulmadan önce gerçekleştirilen ve somutlama / soyutlama eksenine dayanan anlatımcı ciddiyetin hakim olduğu tasarımlar, İtalyan tarzı uzamın radikal kontrastlar kullanılarak başkalaştırıldığı tasarımlar, şiirsel uzamların yaratıldığı tasarımlar, uzamın ve sahne tasarımının dramatik aksiyona dönüştürüldüğü tasarımlar, CDN (*Centro Dramático nacional*) ve *Théâtre de l'Europe* için gerçekleştirdiği, sahne tasarımının sentezine ve sahne uzamıyla ilişkisine dayalı tasarımlar.¹

Puigserver tasarımcısı olarak kendi gelişiminin “biraz tuhaf” olduğunu söyler ve bunu İspanya ve Polonya'nın sahne tasarımı konusundaki izledikleri farklı yollara bağlar: “İspanya'da sahne tasarımının gelişimi, gerçekçi, İtalyan tarzı bir tasarımdan sentetik ve stilizasyona dayanan bir tasarıma geçiş biçiminde olmuştur. Ben Polonya'da gerçekçi bir ekol tanımadığım için bu dönemi bilmiyorum”. Bu sözlerinin ardından Puigserver gerçekçi bir geçmişle arasını açmadığını belirtir, “her zaman ikinci aşamada” olduğunu söyler ve şöyle devam eder. “Kendim söz konusu olduğumda kopuştan değil gelişimden söz edebilirim. Estetik anlayışımı değiştirmedim. Her zaman aynı çizgiyi izledim. Ancak sahne tasarımının kendi içinde bir tutarlılığı yoktur. Her zaman gösterime bağlıdır”.²

Puigserver'e göre “tiyatro gerçekle kurgu arasında bir savaş alanıdır”.³ Tiyatroda “gerçek kaybeder, büyü kazanır ve bu sıçrayış çok önemlidir”.⁴

Puigserver'e göre “sahne tasarımı dramaturgünün ve gösterinin dekoru değil etken kısımlarından biridir”, “düşünceyi, imgelemi ima eder”⁵ Puigserver sözleriyle olduğu kadar gerçekleştirdiği tasarımlarla dekorun bir fon olmadığını vurgular, tanımlayıcı ve betimleyici rolünü reddeder, dramatik aksiyonu güçlendiren anlamı üzerinde durur. Şiirsel ve yeni anlatım biçimlerine imkan veren, seyirciyle yeni ilişki kodları ima eden bir sahne tasarımına ulaşmayı amaçladığını söyler. Ancak bunu başarmanın pek de kolay olmadığını bilincindedir. Sahne tasarımcısının, tasarım bilgisinin yanısıra oyunculuk ve rejisörlük sanatlarına yakınlığı ölçüsünde başarıya ulaşabileceğine inanır. Puigserver 1960'lı yıllarda İspanyol tasarımcılarının başarısızlığını tiyatro sanatını derinlemesine bilmemelerine bağlar.⁶

Puigserver sahne tasarımcısı olarak aldığı etkiler arasında çıkış noktası olarak önemli dozda ekspresyonizm içeren Polonya ekolünü gösterir. Bu etkiden *Yerma*'ya kadar kurtulamadığını itiraf eder. Çağdaş resim sanatından, özellikle de Tapiés'ten çok etkilendiğini söyler. Dresden okulunun

¹ Patricia Trapero: “La dialéctica teatral: espacio y puesta en escena”, *Fabià Puigserver: Hombre de Teatro*, Ed. G.J. Graells y J.A. Hormigón, Madrid, Publicaciones de la ADE, 1993, s.272 (Bundan sonra alıntı yapacağımız makale ve söyleşiler de aynı kitapta yer aldığı için yalnızca Agy. olarak belirtilecek.

² Montserrat Roig : “Fabià Puigserver: poeta de la escenografía”, Agy, s.266

³ Patricia Trapero: Agy, s.271

⁴ Isidre Bravo: “Fabià Puigserver, escenógrafo: alumno, agitador, artista y maestro”, Agy., s.256

⁵ Fabià Puigserver, Manolo Núñez y Yanowsky: “Diálogos en Barcelona”, Agy., s.93

⁶ Isidre Bravo: Agy., s 256

önemini kabul etmekle birlikte bu okuldan etkilenmediğini iddia eder, ancak Strehler'in tasarımcıları Ezio Frigerio ve Luciano Damiani'nin Akdeniz ortamını yaratmada gösterdikleri ustalıktan etkilendiğini kabul eder. Bu tasarımcılarda kendinden bir şeyler bulduğu için bir ölçüye kadar onlarla özdeşleştiğini itiraf eder. Etkisinde kaldığı üç yönetmen olarak ise Frances Nel.lo, Lluís Pasqual ve kendisini gösterir.¹

İyi tasarım yapabilmek için önce kötü tasarım yapmak gerektiğine inanan ve yaptığı tasarımların yarısından fazlasının kötü olduğunu iddia eden Puigserver sahne tasarımını ilgilendiren tüm gelişmelerin iki şeye; "tiyatro estetiğinin ve genel olarak plastik sanatların gelişimine" bağlı olduğunu düşünür. Plastik sanatların önemini vurgular, Picasso'ya, Matisse'e, plastik açıdan tiyatroyu yeniden canlandıran resamlara dikkat çeker.²

Puigserver tasarımcı olarak her şeyi en ince ayrıntısına kadar düşündüğünü, bazen yaratı sürecinde –Picasso'nun aramadan bulması gibi-, önceden düşünmediği şeylerle karşılaştığını ve bunların tasarımın en iyi kısımlarını oluşturduğunu söyler ve yaratma sürecini şu sözlerle özetler: "Us ve usdışı arasında bir çatışma yaşamam. Usdışı olan herşey sonradan usa uydurulabilir. *Yerma*'nın yaratı sürecinden daha usdışı bir şey olamaz! Her zaman şeylerin nedenini bilmek istemişimdir"³

Tiyatronun yalnızca dramaturgi ve oyuncular demek olmadığını, aynı zamanda sahne ve kostüm tasarımı da olduğunu her fırsatta vurgulayan Puigserver "sahne tasarımlarının şairi" olarak kabul edilmekte. "Şair sözcüklerle ne yaparsa o da aynısını elleriyle yapar. Bir teli güzel bir objeye, yıpranmış bir giysiyi duvar halısına dönüştürebilir". Fabià için "tüm objeler geçerlidir", çünkü onun için "her obje bir şeyi 'temsil eder.'" ⁴

Puigserver, sahne tasarımıyla mimarlık arasında birçok ortak nokta olduğuna dikkat çeker; her iki sanat dalının en önemli öğelerinin kavram ve malzeme olduğunu, belli bir gereksinime cevap veren bir düşünceden yola çıktıklarını, ancak mimarlığın kamusal ve işlevsel gereksinimlere, sahne tasarımının ise dramatik metnin gereksinimlere karşılık verdiğini, her iki durumda da önemli olanın bir düşünceyi en iyi biçimde ifade edebilecek malzemeyi seçmek olduğunu vurgular.⁵

Puigserver İstanbul'da gördüğü mimari yapılardan özellikle de Ayasofya'dan çok etkilendiğini şu sözlerle dile getirir: "Ayasofya'ya girdiğim zaman sütunlardan birine dayandım, bir çocuk gibi gözlerimden yaşlar döküldü. Baştan çıkarıcıydı. Ayasofya'yı sanat kitaplarından, resimlerden ezbere biliyordum ama o mekanın içine girmek mimari olarak beni en fazla heyecandıran olaylardan biri oldu".⁶

¹ Joan Abellán: "Fabià Puigserver, escenógrafo", Agy., s.223

² Montserrat Roig: Agy., 266-267

³ Montserrat Roig : Agy., s.267

⁴ İbidem., s. 265

⁵ Fabià Puigserver, Manolo Núñez i Yanowsky :Agy., s.93

⁶ İbidem., s.101

Puigserver sahne tasarımı alanında gösterdiği başarıyı kostüm tasarımlarında da sergiler: Kostümün hem tasarım hem de hazırlanış aşamasını mücevhere benzetir, değerli bir obje gibi mükemmel olması gerektiğine inanır. ¹

Puigserver için tasarımda en önemli şeylerden biri malzeme, malzemenin türü, dokusu, dramatik etkisidir. Malzeme onun için “dramatik şehvet konusudur”. Sahne üzerinde kullanılan tüm malzemeler gösterinin doğasına uygun olmalıdır. Şair için bu ya da şu sözcük değil de mutlaka o sözcük kullanılmalıysa Puigserver için de bu ya da şu malzeme ya da kumaş değil mutlaka o malzeme, o kumaş kullanılmalıdır. Puigserver’in tercih ettiği malzemeler anlatıma olanak sağlayan, sahneye saflık kazandıran yünlü, pamuklu, ipekli gibi doğal malzemelerdir. Ancak gösteri gerektirdiği zaman *Rives i Casals*’a gidip tergal ya naylon gibi sentetik kumaşlar almak zorunda kaldığı zaman işkence çektiği halde bu tür kumaşları da kullanmaktan kaçınmadığını söyler ve sahneye hizmet ettiği sürece her tür malzemenin geçerli olduğunu kabul eder. Eskiymiş, yıpranmış malzemelerin özyaşamı olduğunu söyleyen Puigserver tiyatronun en büyük güçlüklerinden birinin bir şeyin yıpranma, eskime, yıllanma, bir kostümün insanlaşma süreci olduğunu vurgular. ²

Puigserver’e göre “bir giysi zaman dışı olamaz. Stil ve dönemler karıştırılabilir, anakronizm yaratılabilir, ancak her zaman somut, zamansal referanslar bulunmalıdır.”³

Brecht’in *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü* ve *Sezuan’ın İyi İnsanı*, Shakespeare’in *Titus Andronicus*, Moliere’in *Adamcıl* adlı oyunlarının sahne ve kostüm tasarımlarının yanısıra rejisini de üstlenen, Plautus’un *Çömlek*, Bernard Show’un *Santa Juana*, Goldoni’nin *Savaş* adlı oyunlarında rol alan Puigserver rejisörlük ve oyunculuk deneyiminden yola çıkarak insan ve uzam ilişkisine değin ilginç bir gözlemde bulunur ve bunu şu sözlerle ifade eder: “Zaman ve deneyimim bana oyuncuların sahneye giriş ve çıkışlarının bir gösteriyi belirleyen en karışık sorunlardan biri olduğunu gösterdi. Sahneye nasıl, ve nereden girildiği tüm bir dramatik anlayışı açıklayabilir. Her geçen zaman bir insanın uzamda belirmesine, ortaya çıkmasına ve bu basit olayın açıklayabileceği şeye daha fazla önem veriyorum”. ⁴

Puigserver yıllar boyunca, gerek tasarımcı gerekse oyuncu ve rejisör olarak edindiği deneyimlerine dayanarak sanatta zorlamaya yer olmadığını söyler: “Bir şeyi zorladığım zaman en fazla çaba göstermem gerektiği anda çalışmayı bırakıyorum. Yaptığım şeylerin küçük ama iyi olmasına gayret ediyorum. Ulaşamadığım fikirler işime yaramaz, ilgilendirmez beni. Küçük bir şeyin en son noktasına gelmeyi büyük şeylerin yarısında kalmaya tercih ederim”. ⁵

Puigserver yaşamı boyunca yalnızca tiyatro sanatıyla uğraşmış, tasarımcı kimliğini oyuncu, rejisör ve akademisyen kimlikleriyle tamamlamış, tiyatro tarihine “tiyatro adamı” olarak geçmiştir. Salvador Espriu, Benet y Jornet, Joan Brossa, Jordi Teixidor gibi Katalan yazarların oyunları, Lope de

¹ Isidre Bravo: Agm., Agy., 257

² Joan Abellán: Agm., Agy., s.217, 221-222

³ Isidre Bravo: Agm, Agy., s.256

⁴ Joan Abellán: Agm., Agy., s.219

⁵ Isidre Bravo: Agm.,Agy., s.225

Vega, Calderon de la Barca, García Lorca, Valle Inclàn gibi İspanyol yazarların oyunları, Sofokles, Euripides, Aristofanes, Shakespeare, Molière, Strindberg, Çehov, Gorki, Goldoni, Ibsen, Show, Genet, Brecht, Pinter, Anouilh gibi tiyatro tarihinin çeşitli dönemlerinden birçok yazarın oyunları, Mozart, Verdi gibi bestecilerin operaları ve birçok bale gösterisi için dekor ve kostüm tasarımları yapmıştır.

Gerçekleştirdiği tasarımların hemen hemen hepsinde Puigserver'in izlediği ortak çizgi yalınlık ve şiirselliği yakalamak, malzemelerin anlatım ve sembolik gücünden en iyi şekilde yararlanmak, plastik ve estetik değerleri dramatik değerlerle kaynaştırmak olmuştur.

Puigserver belki de günlük yaşantısındaki insanlarla mesafeli ama yakın ve sıcak ilişkisini tasarımlarıyla seyircisi arasına da taşıdı. Tasarımları onun elinden çıkmış bir gösterimi izlerken sanki yanınızda, önünüzde arkanızda başka seyirciler olmadan, salonda tek başınıza oturmuş sizin için özel olarak gerçekleştirilmiş bir gösterimi izliyorsunuz. Gösterimin hem içinde hem de dışındasınız. Sahnede gerçeklik duygusunun ancak böyle şiirsel bir yaklaşımla verilebileceğini yeniden anlıyorsunuz. En azından bizim kişisel izlenimimiz bu oldu.

Sayısı 200'ü geçen tasarımlarının belki de tek kusuru *mükemmel* oluşlarıydı. Öyle ki *Teatre Lliure* atelyelerinde ona "**El Supremo**" adını takmışlardı. Puigserver'in bazı tasarımları, aslında istemediği ve amaçlamadığı halde, seyirciyi dramatik aksiyonu izlemekten alıkoyacak kadar *güzel* ve *kusursuz*du. Bunlardan birisi de Lorca'nın *El público* adlı oyunu için yaptığı tasarımlardı.¹

Fabia Puigserver, "tiyatro adamı" kimliğiyle İspanya'da sahne ve kostüm tasarımcılığının eğitimi alınması gereken bir dal olduğunu gösterdi ve bu düşüncenin yerleşmesini sağladı. Tiyatro sanatının tiyatro binasından, tiyatro salonu ve sahnesine, rejiden oyuncuğa, dramaturgiden sahne ve kostüm tasarımına kadar ayrılmaz bir bütün olduğunu hatırlattı. İspanya'da İç Savaş ve sonrasında yaşanan dikta ve sansür nedeniyle uzun zamandır tiyatro sanatına gösterilmeyen özeni gösterdi, iyi tiyatro yapmanın yolunun tiyatro sanatını derinlemesine anlamaktan geçtiğini, çok çalışmanın, disiplinin ve profesyonelliğin önemini vurguladı.

Fabia Puigserver'in sanatçı kişiliğinin, dünya görüşünün, sahne dilinin oluşmasında kuşkusuz zengin bir tiyatro geleneğine, görsel kültüre sahip olan İspanya'nın yanısıra Fransa ve Polonya gibi tiyatro eğitiminin köklü bir geleneğe dayandığı ülkelerde öğrenim görmesi etkili oldu. Bugün İspanya'da büyük sevgi ve takdirle anılması yalnızca Katalan ve İspanyol tiyatrolarına yaptığı katkılardan ya da tek başına bir ekol yaratıp ülkesinde tiyatro anlayışının değişmesinde etkili olduğu için değil aynı zamanda yaptığı işe inancı, demokratikleşme sürecinde verdiği kişisel mücadele ve bir çok genç sanatçının yetişmesine katkısı olmasındandır. Fabià Puigserver, 53 yaşında, 30 Temmuz 1991'de yaşama veda etti. Ölmeden kısa bir süre önce tüm varlığını *Fundació Teatr Lliure- Teatre Públic de Barcelona*'ya bağışladı.

¹ Bu gösteriyle ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz: Moisés Pérez Coterrillo : *El Público: Amor, teatro y caballos*", *El Público*, núm.40, enero, 1987, s. 4-11 . M.P. Coterrillo'nun *dossier'i* rejisör, Lluís Pascual, Fabià Puigserver ve oyuncu Alfredo Alcón'la yapılan söyleşilerden oluşmaktadır. Kaynaklar bölümünde ayrıntılı dökümleri verilmiştir.

KAYNAKÇA

Bu çalışmamızda yararlandığımız makale ve söyleşiler Fabià Puigserver üzerine hazırlanmış tek etraflı çalışma olan ve aşağıda dökümü verilen kitapta toplanmıştır.

G.J. Graells, J.A. Hormigón (ed.) : *Fabià Puigserver:Hombre de teatro*, Madrid, Publicaciones de la ADE, 1993

Pérez Coterillo, Moisés : “*El Público: Amor, teatro y caballos*”, *El Público*, núm.40, enero, 1987, s.6-8

_____. “Luis Pasqual: “La verdad del amor y del teatro”, *El Público*, núm.40, s.6-9

_____.: “Fabià Puigserver: “Lo importante es el viaje”, *El Público*, enero de 1987, s.9-11

_____. “Alfredo Alcón: “Crecer para merecer este texto”, *El Público*, núm,40, enero, 1978, s.11-12